

Postbus 1528
3500 BM Utrecht
+ 31 (0)30 231 66 66
secretariaat@kerkenvrede.nl
www.kerkenvrede.nl
NL14 TRIO 0320 3644 02
NL74 INGB 0000 435382
KvK-nummer 40530086

Kerk en Vrede is aangesloten bij
International Fellowship of Reconciliation (IFOR)

Kerstbrief aan de leden van Kerk en Vrede

Utrecht, Advent/Kerst 2022

Lieve/beste vredesgenoten,

Aan het einde van het jaar voelen we de behoefte terug te kijken op het jaar dat bijna achter ons ligt. In en rond Oekraïne is veel gebeurd dat ons bezighoudt en verontrust. De oorlog als gevolg van de inval van Rusland op 24 februari j.l. houdt een dreiging in die wereldwijde afmetingen heeft.

Het Oekraïense volk verzette zich massaal tegen de Russische inval en werd daarbij geholpen door het westen, ook door Nederland, met grote wapenleveranties en een boycot van Rusland op talrijke gebieden. Over het effect van die boycots lopen de meningen uiteen. Diplomatieke oplossingen van dit conflict staan op het tweede plan of worden afgewezen met als argument dat het verleden zou hebben geleerd dat er met Poetin niet te praten zou zijn. Hij (Rusland) moet eerst worden verslagen.

Dat de zaak van de vrede zo prominent hoofden en harten beroert, hebben we bij Kerk en Vrede gemerkt. Het afgelopen jaar werden bijna 500 vredesvlaggen besteld, ook grote, vaak voor kerkgebouwen. Vele artikelen die ons inziens relevante informatie bevatten waarover de gewone pers maar mondjesmaat berichtte, werden op de website geplaatst, over acties werd bericht. Met regelmatige rondzendmails naar de leden van Kerk en Vrede en naar andere belangstellenden werd hiervoor aandacht gevraagd.

De oorlog in Oekraïne was voor velen aanleiding om na te denken over de vraag wat pacifisme in deze tijd inhoudt. Er verschenen enkele open brieven waarin geprobeerd werd het eigen geluid van Kerk en Vrede te laten horen. Dat was een kritisch, afwijzend geluid als het gaat om wapenleveranties en de gekozen boycots en om het (vooralsnog) negeren van diplomatie als weg tot een oplossing.

Dit werd Kerk en Vrede niet door iedereen in dank afgenomen. Verschillende mensen, waaronder ook leden van Kerk en Vrede, zagen zich door de oorlog in Oekraïne gedwongen hun pacifistisch standpunt te heroverwegen en te nuanceren. De argumenten die door ons werden en worden aangevoerd vonden in brede kring weinig gehoor. Ook diverse mensen die van oudsher met Kerk en Vrede minstens sympathiseerden, namen afstand van Kerk en Vrede en lieten dat ook merken. Dat kon en kan pacifisten het gevoel geven een roepende in de woestijn te zijn, wat echter geen reden mag zijn tot misnoedigheid.

Het laat ons niet onberoerd dat mensen die ons lief zijn van ons vervreemd raken, of lijken te raken. Hoe moeilijk en lastig kan het dan zijn om elkaar te verstaan. Toch volhardt Kerk en Vrede in

haar kritische opstelling in de overtuiging dat gewelddadige confrontatie geen toekomst heeft en louter leidt tot grotere ellende. Daarvoor hebben we veel redenen.

* Het oorlogsgeweld eist ongelooflijk veel slachtoffers. Inmiddels lopen de schattingen al in de tienduizenden, waaronder veel jonge mensen. Miljoenen mensen zijn op drift geraakt, tot ver buiten Oekraïne. Families zijn uiteengereten. Economie en infrastructuur in Oekraïne zijn voor een deel vernietigd. Een uitzichtloze oorlog lijkt voor lange tijd het perspectief te zijn. En af en toe bereiken ons ook berichten over de ontreding van dienstplichtigen (en hun families) in Rusland en over de effecten van het oorlogstreven op het dagelijks leven van de Russische bevolking.

* Gewelddadige confrontatie verscherpt tegenstellingen en leidt tot een versimpelend zwart-wit denken met 'goeden' enerzijds en 'slechten' anderzijds. Vanwege het leed dat autocratische Russische leiders hebben aangericht en aanrichten, ook ten aanzien van hun eigen bevolking, wordt de rol die het Westen gespeeld heeft bij wat er hier en nu gebeurt, "vergeten". De rol die het Westen gespeeld heeft bij wat hier gebeurt, wordt "vergeten". Zo werden bij de ineenstorting van de Sovjet-Unie aan het einde van de jaren 80 van de vorige eeuw verkeerde verwachtingen gewekt als het ging om het niet uitbreiden van de NAVO, zijn vervolgens kansen op een vreedzaam samenleven gemist, en zijn diverse waarschuwendende signalen van Russische kant genegeerd. Er is geen oog voor het collectieve trauma in Rusland als gevolg van de verschillende malen dat dat land door het Westen werd bedreigd en aangevallen, met als dieptepunt de miljoenen doden in de strijd tegen nazi-Duitsland. Al te makkelijk "vergeet" het Westen dat Rusland reden heeft om zich nog steeds bedreigd te voelen: de VS hebben 800 militaire bases in 177 landen over de hele wereld en besteden 12 keer zoveel aan defensie als Rusland. Ook heeft het Westen boter op het hoofd als het gaat om de samenwerking met diverse autocratische regimes in het Midden-Oosten, zoals Saoedi Arabië, de Golfstaten en Qatar, o.a. met het oog op de levering van olie en gas. Het denken in zwart-wit helpt ook niet om oog te hebben voor wat er zich in Oekraïne zelf voordoet aan oligarchie en rechts-nationalistische tendensen.

Het moet ons te denken geven dat elders in de wereld, zoals in Afrika en Azië, anders tegen deze oorlog wordt aangekeken dan in het Westen: daar is men door ervaring heel wat minder overtuigd van de vreedzame bedoelingen van het Westen...

* Het is hoogst onzeker waar een politiek van militaire confrontatie op zal uitlopen, en toch wordt die weg voortdurend gekozen. De NAVO gaat op het scherpst van de snede om enerzijds Oekraïne militair te ondersteunen maar anderzijds niet zelf direct, op het slagveld, bij deze oorlog betrokken te raken. Het is de vraag of dit zal blijven lukken. Als het tot een directe confrontatie komt of wanneer Rusland een nederlaag dreigt te moeten incasseren komt voor Poetin de nucleaire optie heel dichtbij. Een kat in het nauw ... Het verbaast en verontrust ons dat politici die onderhandelingen met Poetin afwijzen omdat er met hem niet te praten valt, toch vertrouwen op het 'gezonde verstand' van Poetin waar het gaat over kernwapens.

* Zonder intensief debat hebben westerse landen gekozen voor een versnelde forse verhoging van defensie-uitgaven. Aandacht voor niet-militaire middelen van conflictoplossing ontbreekt daarbij tenenmale. En zonder veel reflectie wordt ook ten aanzien van China voor een confrontatiebeleid gekozen. Enig besef van wat dit betekent voor het toekomstig samenleven van de volkeren ontbreekt. Er is op emotionele gronden gekozen voor korte-termijn-denken. Is het toekomstbeeld van een wereld waarin (minstens) drie partijen tot de tanden toe bewapend tegenover elkaar staan voor iemand, behalve dan voor de belanghebbenden bij de wapenindustrie, een wenkend perspectief?

* Wapenleveranties en boycots raken veel meer dan alleen Oekraïne en Rusland. De verhoging van de uitgaven t.b.v. de defensie is van invloed op andere beleidsterreinen en houdt een prioriteitstelling in, met alle gevolgen van dien. Kerk en Vrede is niet op voorhand tegen boycots. Maar of een totale boycot van Rusland die onder meer ook talloze culturele activiteiten raakt, zinvol is, lijkt ons sterk de vraag.

Hierbij komt bovendien dat bestaande tegenstellingen in onze samenleving tussen rijk en arm door de gestegen energieprijzen zijn aangescherpt. Bij de voedselbanken merkt men hoezeer de gevol-

gen hiervan voor velen bijzonder ingrijpend zijn. Om over mensen in de derde wereld maar te zwijgen.

* De oplossing van de klimaatcrisis schreeuwt met hoge urgentie om een gezamenlijke aanpak. Een voortdurende oorlog belemmert dit. Hetzelfde geldt voor andere problemen van wereldwijde afmetingen, zoals het voedselvraagstuk.

Aan Kerk en Vrede wordt wel de vraag gesteld wat er dan bij de inval van Oekraïne door Rusland had moeten gebeuren. Een antwoord hierop is niet eenvoudig te geven. Vrijwel nergens ter wereld wordt nagedacht over en gewerkt aan niet-militaire middelen om een vijand het hoofd te bieden, ook al zijn daar goede voorbeelden van en wordt daar door vredesorganisaties vaak op aangedrongen. Een belangrijke tegenvraag is: hoe denkt men deze oorlog ooit te gaan beëindigen? Wat is het perspectief?

Kerk en Vrede wil uitgaan van een principiële pacifisme dat aanhangers een scherp oog geeft voor de desastreuze gevolgen van wapengebruik, dat leidt tot een precieze analyse van de machten achter het geweld en dat kritisch maakt tegenover elke rechtvaardiging van geweld. Uit die houding komt de hierboven uiteengezette stellingname tegen de militaire escalatie in de oorlog rond Oekraïne voort. Dat laat onverlet hoezeer menigeen is geraakt door het lijden van het Oekraïense volk door toedoen van de Russische agressie. Wij staan niet in de schoenen van dit volk en kunnen niet voorschrijven hoe men daar heeft te handelen. Belangrijk is o.i. wel om alle pacifistische en vredelievende stemmen en dienstweigeraars die er zijn in Oekraïne te steunen. Oorlog is een probleem en geen oplossing.

Er moet gezocht worden naar andere wegen. Heeft Kerk en Vrede als het om die andere wegen gaat de wijsheid in pacht? Niet bepaald. Ook in onze kring bestaat grote verlegenheid over wat geboden en wat nu realistisch is.

Geldt pacifisme altijd? Kun je niet ook voor 99% pacifist zijn? Zijn er niet uitzonderlijke situaties waarin geweld toch een (bijdrage aan) de oplossing van een conflict is? Binnen Kerk en Vrede leeft de overtuiging dat geweld géén oplossing is. Juist die 1% zal de toegangspoort zijn voor het geweld, dat een eigenwettelijkheid kent, met eigen dynamieken, mechanismen en ontsparingen. Zo leert ons de geschiedenis volop. Geen oorlog zonder oorlogsmisdaden, aan beide zijden. Pacifist: dat ben je of niet. En dat niet alleen op momenten dat dat je "goed" uitkomt en er geen bloed vloeit, maar juist op momenten waarop daar wel sprake van is, als het erom gaat spannen.

In 2024 bestaat Kerk en Vrede 100 jaar. In de loop van de geschiedenis van onze vereniging heeft Kerk en Vrede vaker met moeilijke vragen geworsteld. Zoals rond de Tweede Wereldoorlog. We denken in dankbaarheid aan figuren als ds. Buskes, ds. Krijn Strijd en ds. J.B.Th. Hugenholtz. Wat zij toen deden, dachten, schreven inspireert ons nog steeds en houdt ons bij de les. Het is goed dat we hierin onze eigen traditie hoog houden. Daarbij weten we ons ook bemoedigd door "geluiden" van buiten, uit de kring van IFOR, Pax Christi (Duitsland) e.a. Ook van de pacifistische beweging in Oekraïne zelf. Op de website van Kerk en Vrede zijn daar diverse documenten van te vinden.

Kerk en Vrede heeft dus geen pasklare antwoorden op de oorlog in Oekraïne. Maar er is wel een begin van een antwoord.

- Een staakt het vuren, gevolgd door onderhandelingen, gesteund door de secretaris generaal van de VN Guterres en paus Franciscus. Het eerste wat o.i. geboden is en blijft is de weg van de diplomatie en daarmee de openheid voor een politieke uitweg. Daarbij weet Kerk en Vrede zich gestimuleerd en geïnspireerd door de gedachtenis aan oud-diplomaat Edy Korthals Altes die ons bijna een jaar geleden ontviel. Is het niet ook hier de toon die de muziek maakt? Geen sympathie voor Rusland, maar wel empathie, dat wil zeggen dat geprobeerd wordt zich in te leven in wat er in de Russische ziel omgaat, ook als het gaat om behoeften aan veiligheid, zonder dat dit in mindering komt op een sterke bewogenheid met het lot van het Oekraïense volk.

- Het samen met de andere Nederlandse vredesorganisaties in ons eigen land versterken van de tegendraadse geluiden die van dichtbij en verderweg tot ons komen. Daarbij heeft de wereldwijde vredesbeweging een belangrijke rol te spelen.

- Contact onderhouden met de Oekraïense Pacifistische Beweging en, zo mogelijk, pacifisten in Rusland.
- Steunen van humanitaire hulp aan de oorlogsgebieden in Oekraïne en de hulp aan de slachtoffers van de oorlog aldaar.
- Intensiever dan nu werk maken van het project: Veiligheid hoe dan? Tegen militarisering van de samenleving. Inclusief aandacht voor het werken aan geweldloze weerbaarheid. Niet als luxe maar als dure verplichting.

En ondertussen...

Kerst nadert. Het feest rond het kind geboren in Bethlehem, gelegd in een kribbe. Teken van weerloosheid en van liefde. De weerloosheid van al het kleine én de liefde van de Eeuwige.

Als dit kind, opgegroeid tot een volwassen mens, het woord neemt, zijn het tegendraadse woorden die het spreekt. Zoals in de Bergrede: "Heb je vijanden lief". Deze en andere woorden hebben de kerk van de eerste eeuwen op het spoor gezet van het afwijzen van oorlog en het gaan van een weg van geweldloosheid. Telkens als die woorden klinken zijn er mensen die niet loskomen van het appèl dat hier klinkt. Ze weten zich uitgedaagd tot fantasie over hoe het anders kan, anders móet. Tot tegenspraak en tot verzet tegen de bestaande orde.

Het is een oude traditie die raakt aan de wortels van het christelijk geloof, dat te rade gaat bij het kind in de kribbe. Kerk en Vrede wil ook in deze beweging tijd uit deze traditie blijven putten.

Vrede op aarde...

Dat is een beweging tegen de stroom in, in verbondenheid met Bertha von Suttner, Mahatma Gandhi, Dorothy Day, Desmond Tutu, Martin Luther King en anderen. Met het gebed op de lippen dat - met de woorden van Henriëtte Roland Holst - de zachte krachten zullen overwinnen.

Henk Baars
voorzitter Kerk en Vrede

Aanbevolen:

Edy Korthals Altes: <http://bitly.ws/xYqp>

"Voor het te laat is", Open brief Pinksteren 2022: <http://bitly.ws/xlMv>

Vervolg op de Open brief "Voor het te laat is": <https://bit.ly/3v363ZS>

Folder Aan VREDE moet je bouwen: <http://bitly.ws/s7JP>

Verklaring Pax Christi Duitsland: <http://bitly.ws/xljS>

Bram Grandia: <http://bitly.ws/xljG>

Ludo de Brabander: <https://vrede.be/nl/nieuws/verzet-tegen-oorlogspolitiek-vals-pacifisme>